

Recenze disertační práce PhDr. Ivany Boháčové „Stará Boleslav – přemyslovský hrad v raném středověku. Svědectví archeologie

Hodnocená práce z pera dr. Ivany Boháčové se skládá z osmi částí. Cílem práce je shrnutí vědomostí a raně středověké hradě ve Staré Boleslavi, velmi důležitém místě pro dějiny počátků české státnosti, které je známo z řady písemných pramenů. Archeologické informace získala autorka v rámci mnohaletých výzkumů hradu. Archeologické výzkumy započaté v r. 1988 trvaly do konce 90. let 20. století a jejich výsledky mohly být shrnuty díky projektu financovanému GAČR (199-2001). Jednotlivé části práce byly publikovány v pátém svazku *Mediaevia Archaeologica* v roce 2003. Odsud přebírám číslování stran, které bude uváděna v této recenzi.

V krátkém úvodu do problematiky na str. 7 a 8 uvedeném citátem z legendy o sv. Václavovi se dozvídáme, jak důležitým místem pro českou státnost a počátky křesťanství v Čechách Stará Boleslav je. Vkrádá se myšlenka, zda autorka pod tlakem historického významu místa nepodlehne interpretaci historiků a zda se jí podaří podat nezávislý obraz založený na archeologických pramenech. Je pozoruhodné, jak se autorka se zjištěnými rozdíly vyrovnala. V kapitole 2 poznáváme topografii okolí hradu, který byl podobně jako mnoho jiných středoevropských hradů v té době vybudován s maximálním využitím obranných vlastností přírodního prostředí. Již zde, na str. 13, se dozvídáme jak o tvaru a velikosti hradu, tak o problému opevnění, nebo „neopevnění“ tzv. předhradí („předhradí, dříve s velkou pravděpodobností opevněného“, srov. také obr. 5 – legenda, s. 15).

V kapitole 3 prezentující výsledky bádání, od str. 37 autorka představila obecné dějiny výzkumu lokality i lokalizaci výkopů, což společně se speciálním plánem vloženým na samostatném listu umožňuje prostorovou lokalizaci informací podávaných v následujících oddílech práce. Dozvídáme se, že značná část výzkumných prací měla záchranný charakter a

část informací tudíž nebyla získána klasickými výzkumnými metodami. Cennou je navíc skutečnost, že díky dr. Ivaně Boháčové byla zachráněna data, která by jinak byla pro budoucnost nenávratně zničena. Bylo to umožněno přítomností autorky při všech investičních pracích, kdy byly dokumentovány všechny situace a v recenzované publikaci byly přetvořeny do obrazu dějin tohoto přemyslovského hradu.

Zpracování dat získaných s rámci záchranných výzkumů, kde je k dispozici nevelké výkopy a profily rozmístěné v prostoru je značně obtížnější než zpracování velkoplošných systematických výkopů. O to větší zásluhou autorky je, že se jí podařilo tato data shrnout a sestavit z nich logický obraz událostí, které se mohly ve Staré Boleslavi odehrát v 10.-13. století. Cenným příspěvkem práce je kapitola 5.4. zabývající se úvahami o terminologii. Jelikož se archeologové ve svých pracích velmi zřídka pokouší o vyjasnění užívané terminologie, je třeba vyzdvihnout tuto nevelkou kapitolu recenzované práce.

Kapitola 4 se zabývá genezí historických terénů a materiálem v nich obsaženým a logickým a důsledným způsobem tak vyjasňuje důvody zachování sídlištních vrstev, případně jejich absenci. Na závěr dostává čtenář pravděpodobnou rekonstrukci terénu, představenou na obr. 3-5, s. 116-118. Autorka neodpovídá pouze na otázky týkající se tehdejší morfologie terénu ale klade si nové otázky na něž by mělo odpovědět budoucí bádání, např. tázání po charakteru sníženiny v prostoru mariánského náměstí, která může být starým řečištěm a mohlo dříve plnit obranné funkce.

S ohledem na liniový charakter výkopů a jejich nevelký rozsah bylo pro dr. I. Boháčovou obtížné získat podrobnější informace o zástavbě areálu hradu. Zůstává také mnoho otázek vztahujících se k opevnění hradu. Kapitola 5 (str. 133-179) se týká rekonstrukce historických fortifikací. Autorka se často vrací k problému opevnění předhradí a to s argumenty, které mají pro prokázání jeho existence různou váhu. Na str. 133 se dozvídáme, že „opevnění předhradí není zatím přímo doloženo“. Nemáme zatím materiální

pozůstatky jeho existence a koncepce dvojdílného hradu je důsledkem představy badatelů o „státních“ hradech se sociálně značně rozrůzněnou populací. Opevnění tak mělo oddělovat části osídlené elitou od ostatních obyvatel. A přestože dosavadní bádání jejich existenci opevněných předhradí nepotvrzuje, přesvědčení o jejich existenci trvá.

Jistou položkou v rámci opevnění zůstává odkryv kamenné zdi (str. 137 a 138), které dr. I. Boháčová spojuje se známou Kosmovou zmínkou o nařízení Boleslava I. aby byla postavena hradba obklopující hrad. Je možné se shodnout s úvahami v textu, že chronologie, stejně jako období stavby zdi (str. 162) a jeho zánik (str. 165-167) není na základě archeologických pramenů v této chvíli precizovatelná. Zdá se mi, že jistou možností precizace chronologie nabízí jediné další rozšířená analýza keramických nádob (str. 159). V rámci archeologických výzkumů prováděných dr. I. Boháčovou je třeba zmínit ještě odkryv příkopu ohraničujícího hrad z východní strany (obr. 18, s. 143). Získané poznatky jsou vynikajícím a kompetentním způsobem stratigraficky vyhodnoceny a propojeny s historickými událostmi. Problémem samozřejmě zůstává verifikace chronologie a funkce odkryté (hradební – pozn. překl.) zdi (srov. str. 162-167) a chronologie závěru užívání příkopu.

Na str. 147 se následně dozvídáme, že „opevnění předhradí nebylo dosud jednoznačně prokázáno“. Autorka tak navzdory vrtům a negativním zjištěním nerezignuje na hypotézu o existenci opevnění předhradí, které je podle ní velmi pravděpodobná a předpokládá, že dříve nebo později pozůstatky tohoto opevnění odkryje. („Existence opevnění chránícího předhradí zůstává tedy pouhou hypotézou, nepředpokládáme ale, že by jeho plochy opevněna nebyla, nebo že by uvažovaná fortifikace mohla probíhat jinými místy“ – str. 147) „...the fortification of which has not been yet possible to demonstrate“ – str. 169.

Autorčiny domněnky o existenci nedoloženého opevnění předhradí nejsou bezdůvodné. Na základě polských výzkumů ale musíme konstatovat, že raně středověké hrady byly často na

základě nedostatečných výzkumů původně rekonstruovány jako několikaprostrové a ve většině případů se ukázalo, že vnější opevnění zde ve skutečnosti neexistovalo.

Velmi důležité pozorování předkládá autorka na str. 151, když tvrdí, že záchranný charakter archeologického výzkumu může mít velký vliv na možnosti interpretace získaných pramenů a jejich informační hodnotu. Je faktem, že dobře dokumentované systematické výzkumy často negativně verifikují naše závěry učiněné pouze na základě pouhé analýzy profilů, které dokumentujeme v rámci záchranných výzkumů.

Další partie kapitoly se týkají sakrální architektury a i zde se objevuje výrazný vklad archeologie do poznání dějin Staré Boleslavi – odkrytí do té doby neznámého jednolodního kostela (obr. 3, str. 183), text na st. 181-190; srov. také obr. 10). V oddíle o vybavení interiéru sakrálních budov je velmi zajímavý nález vitrážového skla, podobně jako některé předměty, které mají obdobu severně od Sudet. Jako analogii můžeme uvést poměrně četné naleziště vitrážových skel na piastovském hradě ve Vratislavi.

Šestá kapitola se zabývá popisem zástavby hradu, hrobům zde odkrytým a předmětům denní potřeby. O nadzemní zástavbě nelze na základě výsledků bádání říci příliš mnoho (s. 211-213) a o nemnoho více víme i o objektech zahloubených do země. Ze získaných informací tedy prozatím nelze zástavbu hradu příliš uspokojivě rekonstruovat. Podstatně více informací bylo získáno o téměř 300 hrobech seskupených především okolo sakrálních staveb (kap. 8). Jejich problematika však prozatím nezůstala vyčerpávajícím způsobem analyzovaná (str. 473).

Morfologicko-technologická analýza předmětů nalezených v prostoru hradu dovolila formulovat sociotopografické hypotézy. Podle názoru I. Boháčové umožňují surovina i způsob provedení přeslenů, stejně jako předmětů z kamene a železa vyslovit hypotézu, že menší hrad (akropole – pozn. překl.) byl osídlen zámožnější částí staroboleslavského společenství. Můžeme souhlasit s tezí že, „Vyšší kvalita výrobků současně dokládá vyšší

společenské postavení obyvatel vnitřního hradu“ (str. 297). Rozdíly mezi akropolí a podhradím se výrazně odráží také v archeozoologickém materiálu případě ptačích kostí. Jednou ze zajímavých kapitol pro archeologa je část zaměřená na keramiku v kterém se autorka věnuje vztahu Staré Boleslavi k Pražskému hradu, který sama zkoumala. Je to příklad toho, jak mnoho informací o chronologii hradu je možno získat tradiční archeologickou analýzou (kap. 13). Velmi podstatné je doplnění tradiční makroskopické analýzy keramiky petrografickou analýzou (s- 397-). Bohužel, nevelké množství analyzovaných vzorků (30) ohraničuje možnost širší interpretace získaných výsledků. Uvádí to sama autorka práce (str. 394, pozn. 1) s poukazem na vysoké náklady na tento typ analýzy. Výsledky získané ve Staré Boleslavi mají nezanedbatelný význam pro poznání prostorového i časového výskytu hrnčířské produkce ve středních Čechách ve středověku.

Závěrečné kapitoly práce vycházející z mnohaletých bádání dr. Boháčové (kap. 14 a 15) se věnují shrnutí poznatků o významu hradu ve Staré Boleslavi. Teprve po přečtení těchto kapitol si lze udělat obrázek o tom, jak cenná svědectví mohou přinést výsledky archeologických výzkumů.

Dr. Boháčová výborně ovládla „archeologickou dílnu“ a logickým a precizním způsobem se pokusila ve své práci využít archeologické prameny a to ne pouze doplňujícím způsobem ve vztahu k pracím historiků, ale své závěry i dostatečně verifikovala. Velmi důležité je vytvoření rámcové chronologie fungování hradu, i když je třeba zdůraznit, že hypotéza o existenci osídlení již v době „středohradištní“ se opírá pouze o úlomky takto datované keramiky, která však byla vždy pouze příměsí mladších souborů (a tedy i datování počátků hradu do 9. stol. – str. 463, 472) je riskantní.

Samozřejmě, že s ohledem na ohromné množství získaných archeologických faktů, nemohly být všechny v práci využity, ale je s uznáním je nutno přivítat fakt, že další přemyslovský hrad se dočkal archeologického zpracování. Vzhledem ke značné obtížnosti

zpracování tohoto typu lokalit zůstává jak v Polku, tak i v Čechách většina z nich nezpracovaná. Shrnutí stavu bádání z pera Kateřiny Tomkové v r. 2000 ukazuje jak mnoho výzkumů prozatím zůstává nezpracovaných. O to větší je zásluha dr. I. Boháčové, že po pionýrských výzkumech J. L. Píče, K. Buchtely a J. Böhma je prvním archeologem, který tolik pozornosti a tolik let svého života zasvětil místu tak důležitému pro české dějiny. Po zevrubné lektuře práce dr. I. Boháčové je možno potvrdit, že přináší mnoho nových informací do naší disciplíny o hradské organizaci českého státu, i států vyznačujících se podobným organizačním schématem. Je to také cenný vklad do představ o fungování hradské organizace v polském piastovském státě. Důsledně aplikovaná metoda, jasné závěry, četné nové výsledky získané díky důsledné analýze, to vše dovoluje uznat disertační práci I. Boháčové za zralou a připustit autorku do dalších etap doktorského řízení.

Předložená práce podle názoru oponenta vyhovuje nárokům kladeným na doktorské práce a proto doporučuje její obhajobu.

Dr hab. Sławomir Moździoch (Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk) – profesor Uniwersytetu Opolskiego

Recenzja dysertační práce dr Ivany Boháčovej: „Stará Boleslav – přemyslovský hrad v raném středověku. Svědectví archeologie.

Oceniana praca dysertacyjna pióra dr Ivany Boháčovej składa się z ośmiu części. Celem pracy jest podsumowanie wiedzy o grodzie wczesnośredniowiecznym w Starej Boleslavi, miejscu bardzo istotnym dla historii początków czeskiej państwowości, znanym z licznych wzmianek w źródłach pisanych, wiedzy którą Autorka uzyskała w trakcie wieloletnich badań archeologicznych prowadzonych na obszarze dawnego grodu.

Badania archeologiczne rozpoczęte w 1988 trwały do końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku, a ich rezultaty zostały podsumowane dzięki projektowi badawczemu finansowanemu przez Czeską Grantową Agencję (1999-2001).

Poszczególne części pracy były przedmiotem publikacji w tomie *Mediaevalia Archaeologica* (t.5) w roku 2003. Stąd numeracja stron, zachowana z cytowanego tomu, a niezmieniona w przedstawionej do recenzji pracy. Taką też numeracją stron będą posługiwał się w swojej recenzji.

Po krótkim wprowadzeniu do tematyki na stronie 7 i 8 rozpoczynającym się cytatem z legendy o Sw. Waclawie dowiadujemy się jak istotnym dla historii Czech i historii chrześcijaństwa w Czechach jest Stara Bolesław. Nasuwa to jednocześnie myśl, że Autorce będącej pod naciskiem historycznego znaczenia miejsca mogło być bardzo trudno o niezależną od teorii głoszonych przez historyków interpretację pozyskiwanych źródeł archeologicznych. Ciekawość, w jakiej mierze dr Ivana Bohacova poradziła sobie z tak trudnym zadaniem została zaspokojona przez kolejne rozdziały. W rozdziale drugim poznajemy topografię okolic grodu, który podobnie jak w przypadku wielu innych środkowoeuropejskich grodów tego czasu, został zbudowany przy maksymalnym

wykorzystaniu obronnych walorów środowiska przyrodniczego. Już tu (na stronie 13) dowiadujemy się także o kształcie grodu i jego wielkości oraz o problemie **istnienia lub nie** umocnień tzw. podgrodzia („předhradi, dříve s velkou pravděpodobností opevněného”, porównaj także Obr. 5 – legenda, s. 15).

W rozdziale 3 prezentującym wyniki badań, od strony 37 Autorka przedstawiła poszczególne etapy badań oraz plany i lokalizacje wykopów, co wraz z planem ogólnym dodanym na specjalnej wkładce umożliwi zorientowanie się w przestrzennej lokalizacji informacji podawanych w kolejnych rozdziałach pracy. Dowiadujemy się, że znaczna część prac badawczych miała charakter ratowniczy stąd też pozyskiwane informacje nie zawsze były pozyskiwane przy pomocy klasycznej metody wykopaliskowej. Cennym jest natomiast, że dzięki dr Ivanie Bohacovej wszystkie dane, które mogły zostać na zawsze stracone dla potomności, dzięki jej obecności przy wszelkiego rodzaju pracach inwestycyjnych zostały udokumentowane i w omawianej pracy wykorzystane do stworzenia obrazu dziejów tego przemysłowego grodu.

Opracowanie danych pozyskanych w trakcie badań ratowniczych, gdzie mamy do czynienia z wieloma rozrzuconymi w przestrzeni niewielkimi wykopami i setkami niewielkich profili jest znacznie trudniejsze aniżeli z wieloprzestrzennych wykopów planowych. Tym większa zasługa Autorki, że ostatecznie zdołała te dane zebrać i przedstawić logiczny obraz wydarzeń jakie mogły mieć miejsce w 10-13 wieku w Starej Boleslavi. Za cenny dla pracy należy uznać rozdział 5.4. zawierający uwagi o terminologii. Bardzo rzadko archeolodzy w swoich pracach pamiętają o wyjaśnieniu podstawowych terminów, toteż zamieszczenie tego, choć niewielkiego rozdziału należy uznać za jedną z zalet recenzowanej pracy.

Rozdział czwarty pracy traktujący o genezie historycznych nawarstwień oraz o zawartym w nich inwentarzu w sposób konsekwentny i logiczny wyjaśnia przyczyny zachowania się warstw osadniczych w różnych częściach badanego areału lub ich ewentualnego braku. W

rezultacie otrzymujemy istotną rekonstrukcję powierzchni terenu przedstawioną na obr. 3-5, s. 116-118. Autorka nie tylko odpowiada na pytania dotyczące dawnych realiów morfologicznych terenu, stawia także pytania nowe, które mają rozwiązać przyszłe badania, np. pytanie o charakter obniżenia w rejonie placu Marianske, który może być starorzeczem, wykorzystywanym dawniej w celach obronnych.

Ze względu na liniowy charakter wykopów i ich niewielką powierzchnię trudno było dr Ivanie Bohacovej uzyskać obszerniejsze informacje o budowlach wnętrza grodowego.

Pozostało także wiele pytań dotyczących umocnień grodowych. Rozdział 5 (s. 133-179) dotyczy rekonstrukcji dawnych umocnień. Autorka często wraca do problemu umocnień podgrodzia w różnych momentach mając różny stopień pewności co do ich istnienia. Na stronie 133 dowiadujemy się jednak, że „opevnění předhradi, není zatím přímo doloženo”. nie mamy zatem materialnych śladów jego istnienia a koncepcja dwuczłonowego grodu jest efektem tkwiącego w wyobraźni badaczy grodów „państwowych” okresu wczesnośredniowiecznego przekonania o znacznym zróżnicowaniu społecznym ówczesnych populacji i stąd konieczności oddzielania części zamieszkałej przez domniemane elity od części zamieszkałej przez pospólstwo umocnieniami. Nawet zatem jeżeli badania istnienia takich umocnień nie potwierdzają przekonanie o ich istnieniu pozostaje.

Istotnym odkryciem w przypadku umocnień pozostaje zapewne odkrycie lica kamiennego muru (s. 137 i 138), które dr Ivana Bohacova wiąże ze znaną wzmianką Kosmasa o zleceniu przez Bolesława I wybudowania kamiennego muru otaczającego gród. Można się jednak zgodzić z uwagami pojawiającymi się w tekście, że chronologia, zarówno czasu wzniesienia tego muru (s. 162), jak i jego zaniku (s. 165-167) nie jest w tej chwili możliwa do dokładnego sprecyzowania na podstawie faktów archeologicznych. Wydaje mi się wątpliwa możliwość dokładniejszego sprecyzowania tej chronologii w jedynie poprzez dalszą, coraz to bardziej

rozbudowywaną analizę ceramiki naczyniowej (s. 159). Wśród osiągnięć badawczych prac wykopaliskowych prowadzonych przez dr Ivanę Bohacovą warto wymienić także odkrycie fosy zamykającej obszar grodu od strony wschodniej (obr. 18, s. 143). Fakty te są znakomicie i kompetentnie przy wykorzystaniu metody stratygraficznej kojarzone przez Autorkę z wydarzeniami historycznymi. Pozostaje oczywiście problem weryfikacji tych hipotez dotyczących zarówno chronologii powstania odkrytego muru i jego funkcji (por. także s. 162-167), jak i chronologii zakończenia eksploatacji fosy.

Na stronie 147 dowiadujemy się po raz kolejny, że „opevnění předhradí nebylo dosud jednoznačně prokázáno”, Autorka badań jednak mimo, wierzeń i negatywnych badań nie rezygnuje z hipotezy o istnieniu umocnień podgrodzia, która jest niewątpliwie dla niej bardzo istotna, co więcej zakłada, że prędzej czy później ślady tych umocnień odkryje. („Existence opevnění chránícího předhradí zůstává tedy pouhou hypotézou, nepředpokládáme ale, že by jeho plocha opevněna nebyla, nebo že by uvažovaná fortifikace mohla probíhat jinými místy” (s. 147); „... the fortification of which has not been yet possible to demonstrate” – s. 169.

Piszę o domniemaniach Autorki co do istnienia umocnień podgrodzia nie popartych badaniami nie bez powodu. Otóż także w trakcie badań polskich badań wczesnośredniowiecznych, często bez dostatecznych badań, jedynie na podstawie założenia wynikającego z przyjętej z góry teorii o wieloczłonowości grodów rekonstruowano podgrodzie jako teren obwarowany. Najczęściej jednak w rezultacie badań okazywało się, że takie umocnienia nie istniały.

Bardzo istotne spostrzeżenie wyraża Autorka pracy na s. 151 stwierdzając, że ratowniczy charakter prac wykopaliskowych może wpływać silnie na możliwości interpretacji pozyskanych źródeł i ich wartość informacyjną. Jest faktem, że badania prowadzone w sposób planowy przy dobrej dokumentacji rzutów poziomych często weryfikują w sposób

negatywny nasze wnioski wysuwane na podstawie analizy jedynie profili wykopów, które dokumentujemy w trakcie badań ratowniczych.

Kolejne partie rozdziału dotyczą architektury sakralnej i tu pojawia się kolejny istotny wkład archeologii do dziejów grodu w Starej Boleslavi – odkrycie nieznanego dotychczas jednonawowego kościoła (obr. 3 s. 183 oraz tekst na stronach 181-190; por. także obr. 10).

W rozdziale o wyposażeniu wnętrza budowli sakralnych bardzo interesujące wydają się być znaleziska szkła witrażowego wiązane, podobnie jak niektóre przedmioty znajdujące w grodzie z kontaktami z terenami na północ od Sudetów. Jako analogię można przytoczyć stosunkowo liczne znaleziska szkieł witrażowych z warstw XI- i XII wiecznych grodu piastowskiego we Wrocławiu.

Rozdział szósty poświęcony został omówieniu zabudowy grodu, odkrytych wewnątrz pochówków oraz przedmiotów życia codziennego. O zabudowie naziemnej na podstawie wyników badań ratowniczych powiedzieć można niewiele (s. 211-213), niewiele więcej także o obiektach zagłębionych w ziemię. Wobec nielicznych danych, które Autorka dokładnie opisuje, uzyskanie dokładniejszego obrazu zabudowy grodu należy odłożyć na później. Znacznie więcej informacji pozyskano o niemal 300 pochówkach, skupionych głównie wokół budowli sakralnych (rozdział 8). Ich problematyka nie została jednak, jak dotychczas wyczerpująco opracowana (s. 473).

Analiza morfologiczno-technologiczna przedmiotów znajdujących na obszarze grodu pozwoliła sformułować hipotezę o charakterze socjotopograficznym. Zdaniem Ivany Bohacovej, zarówno surowiec, jak i jakość wykonania przęślików, oraz przedmiotów z kamienia i żelaza potwierdza domniemanie, że gród mniejszy zamieszkiwała możniejsza część starobolesławskiego społeczeństwa. Można zgodzić się z tezą, że: „Vyšší kvalita výrobků současně dokládá vyšší společenské prostředí obyvatel vnitřního areálu” (s. 297).

Różnice pomiędzy akropolem a podgrodzem wyraźnie uwidaczniają się także w materiale archeozoologicznym w przypadku kości ptasich (Mlíkovský 2003, s. 342-343).

Jednym z ciekawszych dla archeologa jest rozdział poświęcony ceramice w którym Autorka ustosunkowuje się do chronologii znalezisk pochodzących z badanego przez siebie stanowiska na tle znanych jej doskonale zbiorów ceramiki z grodu praskiego. Jest to przykład, jak wiele można uzyskać informacji na temat chronologii grodu dzięki tradycyjnym archeologicznym metodom analizy ceramiki naczyniowej (rozdział 13). Bardzo istotne jest uzupełnienie tradycyjnego sposobu analizy makroskopowej przez analizę petrograficzną (s. 397 nn.). Niestety, niewielka liczba analizowanych w ten sposób próbek (30 szt.) ogranicza możliwość szerszej interpretacji uzyskanych wyników. Zauważa to sama Autorka pracy na stronie 394 w przypisie 1 wskazując jako podstawowe ograniczenie wysokie koszty tego typu analiz. Wyniki uzyskane w trakcie studium nad ceramiką ze Starej Boleslavi mają jednak niebagatelne znaczenie dla przestrzennego i chronologicznego podziału produkcji garncarskiej w Czechach środkowych w średniowieczu.

Pracę kończą rozdziały podsumowujące uwagi o grodzie w Starej Boleslavi wynikające z wieloletniej pracy dr Ivany Bohacovej (rozdział 14 i 15). Dopiero po przeczytaniu tych rozdziałów można zdać sobie sprawę jak cennym uzupełnieniem mimo wszystko nielicznych przecież wzmianek w źródłach pisanych mogą być badania archeologiczne.

Dr Ivana Bohacova znakomicie opanowała warsztat archeologiczny i w sposób logiczny i precyzyjny potrafiła w swojej pracy wykorzystać źródła archeologiczne nie tylko do **uzupełnienia ale i weryfikacji** znanego nam dotychczas głównie z prac historyków grodu w Boleslavi. Bardzo istotny jest fakt ustalenia ramowej chronologii funkcjonowania grodu, chociaż trzeba zaznaczyć, że przypuszczenie o istnieniu osadnictwa już w okresie tzw. „středohradištním“, jedynie na podstawie tak datowanych ułamków ceramiki, które występują

zawsze z domieszką elementów młodszych (a zatem i datowanie początków grodu na wiek IX – s. 463, 472) jest ryzykowne.

Oczywiście ze względu na ogromną liczbę pozyskanych faktów archeologicznych nie wszystkie zostały w tej pracy wykorzystane ale z uznaniem należy powitać fakt, że kolejny z grodów Przemyślidów doczekał się archeologicznego opracowania. Ze względu na znaczny stopień trudności opracowania tego typu stanowisk, większość z nich tak w Polsce, jak i Czechach czeka od lat na tego typu opracowanie. Podsumowanie stanu badań środkowoczeskich wczesnośredniowiecznych grodzisk pióra Kateřiny Tomkovéj z 2000 roku wyraźnie wskazuje jak wiele wyników badań pozostaje dotychczas nieopracowane.

Tym większa zasługa dr Ivany Bohacovej, że po pionierskich badaniach Josefa Ladislava Piča, Karla Buchtely i Jaroslava Böhma jest pierwszym archeologiem, który tak wiele uwagi i tak wiele lat swojego życia poświęcił tak istotnemu dla historii czeskiej miejscu. Po wnikliwej lekturze pracy dr Ivany Bohacovej mogę stwierdzić, że wnosi ona wiele nowych informacji do naszej wiedzy zarówno o organizacji grodowej państwa czeskiego, jak i państw wówczas charakteryzujących się podobnym schematem organizacyjnym. Jest to zatem także cenny wkład do poznania sposobu funkcjonowania organizacji grodowej państwa Piastów.

Konsekwentnie stosowana metoda, klarowne wnioski, liczne nowe odkrycia, dzięki konsekwentnej analizie, wszystko to pozwala wnosić o uznanie pracy dr Ivany Bohacovej za dojrzałą pracę dysertryjną i dopuścić Autorkę do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Předložená práce podle názoru oponenta vyhovuje nárokům kladeným na doktorské práce a proto doporučuje její obhajobu.

Kierownik wrocławskiego Oddziału
Instytutu Archeologii i Etnologii PAN
S. Moździoch
Doc. dr hab. Sławomir Moździoch

Dr hab. Sławomir Moździoch (Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk) –
profesor Uniwersytetu Opolskiego